

Uitvoeringstoets Alleenverdienersproblematiek

Fase 2 – Tijdelijke overbruggingsregeling

Eindrapport versie 1.0

Managementsamenvatting

VNG Realisatie heeft een uitvoeringstoets uitgevoerd voor de Tijdelijke overbruggingsregeling. Deze regeling is de tweede fase van de aanpak van de alleenverdienersproblematiek: in februari 2024 heeft VNG Realisatie een uitvoeringstoets opgeleverd voor fase 1 – het huidige handelingsperspectief.

Gefaseerde analyse

Deze uitvoeringstoets naar de Tijdelijke overbruggingsregeling is uitgevoerd in de periode april-mei 2024. Aanvankelijk is een analyse gemaakt van de regeling zoals deze bij de start in concept bekend was. Hierbij werd uitgegaan van ambtshalve verstrekking van een vaste tegemoetkoming, op basis van een landelijke lijst die redelijk accuraat was. Gedurende de analyse bleek dat de lijst minder accuraat is dat aanvankelijk verwacht werd. Aanvullend zijn toen enkele alternatieven onderzocht voor de uitvoering van fase 2. Gezien de beperkte doorlooptijd van de uitvoeringstoets heeft deze analyse slechts op hoofdlijnen kunnen plaatsvinden. De uitkomsten worden in deze rapportage beschreven.

De doelgroep

Voor de analyse van de aanpak van de alleenverdienersproblematiek is het belangrijk de doelgroep op te splitsen in verschillende subgroepen. Dit kan op twee manieren gebeuren:

- Op basis van bekendheid bij de gemeente:
 - Een deel van de doelgroep is **reeds bekend** bij de gemeente, omdat zij gebruikmaken van gemeentelijke regelingen of voorzieningen. De gemeente heeft reeds gegevens van deze inwoners¹.
 - Een deel van de doelgroep is **nog niet bekend** bij de gemeente, omdat zij nog geen gebruikmaken van gemeentelijke regelingen of voorzieningen. De gemeente moet de benodigde gegevens van deze inwoners ontvangen van andere partijen (bijvoorbeeld via de landelijke lijst) of opvragen bij de inwoners zelf.

¹ NB: het gaat hier om bekendheid bij de gemeentelijke afdeling die inkomensregelingen en voorzieningen verstrekt. Inwoners kunnen ook bij andere afdelingen van de gemeente bekend zijn, maar dat betekent nog niet dat gegevens over deze inwoners daarmee ook gebruikt mogen worden voor de aanpak van de alleenverdienersproblematiek. Bepalend is hier niet alleen of er gegevens bekend zijn bij de gemeente, maar ook of er een grondslag aanwezig is om deze gegevens te gebruiken voor deze aanpak.

- Op basis van de accuraatheid van de landelijke lijst. De landelijke lijst bevat in principe de volledige doelgroep, maar door verschuivingen binnen de doelgroep en het feit dat de lijst gebaseerd is op gegevens uit het jaar T-2, is de lijst niet volledig accuraat in de actualiteit:
 - Huishoudens die **terecht op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 tot de doelgroep en behoren in de actualiteit nog steeds tot de doelgroep.
 - Huishoudens die **onterecht op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 tot de doelgroep, maar in de actualiteit niet meer. Zij hebben in de actualiteit dus geen recht op compensatie.
 - Huishoudens die **onterecht niet op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 niet tot de doelgroep, maar in de actualiteit wel. Zij hebben in de actualiteit dus wel recht op compensatie. Deze groep moet op een andere wijze geïdentificeerd worden of zij moeten zich zelf melden bij de gemeente.

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep ‘terecht op de lijst’

Bij de doelgroep die terecht op de lijst staat, kan de gemeente overgaan tot het uitbetalen van de vaste tegemoetkoming. Hierbij gelden enkele belangrijke aandachtspunten:

- Een lijst met alleen BSN's is voor gemeenten onvoldoende om direct over te gaan tot het uitbetalen van de vaste tegemoetkoming. Gemeenten hebben NAW-gegevens en een IBAN nodig. Bij huishoudens die reeds bekend zijn bij de gemeente, beschikt de gemeente in principe over deze gegevens. Bij huishoudens die nog niet bekend zijn bij de gemeente, moeten deze gegevens apart opgevraagd worden. Dit is erg arbeidsintensief. Als de lijst ook NAW-gegevens en IBAN's bevat, dan is dit zeer bevorderlijk voor de uitvoerbaarheid.
- Gemeenten moeten een check op actualiteit doen (bijvoorbeeld of iemand inmiddels is verhuisd of overleden). Voor gemeenten is van belang dat deze check geautomatiseerd kan plaatsvinden. Daarvoor zijn afspraken nodig over de wijze van aanlevering van de lijst (het format).
- Onduidelijk is wat gemeenten moeten doen wanneer iemand verhuisd is naar een andere gemeente. Moet de gemeente dit bijvoorbeeld melden bij de nieuwe woongemeente of bij SZW? Hierover zijn duidelijke richtlijnen nodig.
- Om per 1 januari 2025 over te gaan tot uitbetaling, hebben gemeenten de lijst uiterlijk 1 november 2024 nodig.

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep ‘onterecht op de lijst’

Bij de doelgroep die onterecht op de lijst staat, hangen de uitvoeringsconsequenties af van de wijze van verstrekken:

- Bij **proactieve benadering** moeten gemeenten een check uitvoeren of iemand daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Voor de doelgroep die reeds bij de gemeente bekend is, zal de check eenvoudiger uitgevoerd kunnen worden. Hier zijn de benodigde gegevens waarschijnlijk al bekend bij de gemeente. Bij de doelgroep die nog niet bekend is bij de gemeente, zal dit arbeidsintensiever zijn. Hier moeten de benodigde gegevens opgevraagd worden. Voor gemeenten is nog onduidelijk hoe arbeidsintensief zo'n check is. Om deze check zo uniform en efficiënt mogelijk te kunnen uitvoeren, is een landelijke checklist nodig. De doelgroep 'onterecht op de lijst' wordt hiermee geïdentificeerd en ontvangt geen vaste tegemoetkoming. Voor gemeenten is van belang dat zij wel gecompenseerd worden voor de benodigde inzet voor de check of huishoudens nog tot de doelgroep behoren, ook wanneer dit ertoe leidt dat huishoudens geen tegemoetkoming ontvangen.
- Bij **ambtshalve verstrekking** voeren gemeenten geen check uit, maar gaan zij direct over tot het uitkeren van de vaste tegemoetkoming (voor zover de gemeente beschikt over de NAW-gegevens en IBAN, zie hierboven). De uitvoeringsconsequenties zijn hierbij dus kleiner dan bij proactieve benadering. Wel is het gevolg dat deze groep onterecht de vaste tegemoetkoming ontvangt. Als het hierbij gaat om een relatief grote groep, dan geven gemeenten aan dat zij dit moeilijk uitlegbaar vinden en vrezen dat het ten koste gaat van de betrouwbaarheid van de overheid. Dit kan ook voor gemeenten leiden tot extra vragen van inwoners.

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep 'onterecht niet op de lijst'

Bij de doelgroep die onterecht niet op de lijst staat, zien gemeenten enkele aandachtspunten en vragen ten aanzien van de uitvoerbaarheid:

- Deze huishoudens kunnen zich zelf melden bij de gemeente, wanneer zij vermoeden dat zij recht hebben op de vaste tegemoetkoming. Gemeenten verwachten (mede op basis van ervaringen met het huidige handelingsperspectief) dat huishoudens dit in de meeste gevallen niet zullen doen. Door de complexiteit van de problematiek weten mensen vaak niet dat zij (potentieel) tot de doelgroep behoren. Dit vraagt dus om zorgvuldige communicatie om deze doelgroep te bereiken.
- Gemeenten zien anderzijds als risico dat, wanneer de communicatie over de regeling onvoldoende specifiek of begrijpelijk is, zich huishoudens gaan melden die niet tot de doelgroep behoren. Dit betekent potentieel veel extra werk voor gemeenten (bij al deze huishoudens moeten gemeenten checken of zij tot de doelgroep behoren) en teleurstelling bij huishoudens wanneer zij toch niet tot de doelgroep blijken te behoren.
- Gemeenten kunnen huishoudens die niet op de lijst staan, maar wel tot de doelgroep behoren, deels zelf identificeren. Dit betreft alleen de huishoudens die reeds bij de gemeente bekend zijn. Gemeenten die momenteel volgens het huidige handelingsperspectief werken, hebben vaak

al een eigen lijst gemaakt op basis van een query uit de eigen applicatie. Dit kunnen gemeenten ook in fase 2 blijven doen, om op die manier een bredere doelgroep in beeld te krijgen. Dit brengt wel extra handelingen met zich mee. Bovendien wordt hiermee niet de doelgroep bereikt die nog niet bij de gemeente bekend is.

- De uitvoeringsconsequenties van deze doelgroep hangen sterk af van de accuraatheid van de lijst. Hoe minder accuraat de lijst is, des te groter is de potentiële groep van zelfmelders (terecht of onterecht). Bij deze groep moeten gemeenten een check uitvoeren of men tot de doelgroep behoort, wat potentieel veel tijd en capaciteit kost. Een checklist kan helpen om dit proces zo uniform en efficiënt mogelijk in te richten.

Overige aandachtspunten

Gemeenten geven nog enkele algemene aandachtspunten mee:

- Het is belangrijk dat de vaste tegemoetkoming ruim is. Huishoudens die van mening zijn dat de vaste tegemoetkoming voor hen onvoldoende is, kunnen zich melden bij de gemeente. De gemeente moet dan een berekening op maat maken om, indien nodig, een aanvullende compensatie uit te betalen. Omdat huishoudens vaak niet goed kunnen inschatten op hoeveel compensatie zij recht hebben, is het risico bij een lager bedrag aan vaste tegemoetkoming, dat veel huishoudens zich 'voor de zekerheid' gaan melden bij de gemeente. Dit levert gemeenten potentieel veel extra werk op.
- Het is voor gemeenten onduidelijk waarom de regeling als 'kan-bepaling' geformuleerd is en of dit betekent dat zij nog eigen beleidsruimte hebben ten aanzien van de uitvoering van de regeling.
- Gemeenten vragen aandacht voor de overgang van het huidige handelingsperspectief naar de tijdelijke overbruggingsregeling. Om te voorkomen dat gemeenten binnen korte tijd verschillende werkwijzen moeten gaan implementeren of deze werkwijzen zelfs door elkaar gaan lopen, is snel duidelijkheid nodig over het uitvoeringskader voor gemeenten. Gemeenten zouden bijvoorbeeld graag al eerder met de vaste tegemoetkoming willen gaan werken, omdat dit voor hen beter uitvoerbaar is dan de huidige berekening op maat.
- Er is behoefte aan goede implementatieondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van webinars, online (be)sprekken, een helpdesk en een handreiking. In de handreiking willen gemeenten graag in ieder geval de volgende onderwerpen uitgewerkt zien:
 - De werkwijze voor de check of iemand tot de doelgroep behoort (liefst aan de hand van een duidelijke checklist);
 - De werkwijze voor het vaststellen van de identiteit van huishoudens op de lijst die nog niet bij de gemeente bekend zijn;

- De werkwijze voor de toepassing van de vermogenstoets conform de werkwijze bij de huur- en zorgtoeslag;
- De werkwijze voor huishoudens waarbij sprake is van werkende medebewoners;
- De werkwijze bij huishoudens die verhuisd zijn naar een andere gemeente;
- Formats voor documenten, zoals brieven, beschikkingen et cetera.

Alternatieven voor uitvoering fase 2

In een aanvullende analysesessie zijn de alternatieve werkwijzen voor fase 2, zoals deze door SZW zijn meegegeven, op hoofdlijnen getoetst. Dit levert het volgende beeld op:

- Alternatief 0 en 1d, waarbij alleen mensen die zelf een aanvraag doen gecompenseerd worden, zijn goed uitvoerbaar. De verwachting is echter dat met deze alternatieven slechts een zeer klein deel van de doelgroep bereikt wordt, omdat mensen zich zelf niet snel zullen melden.
- Alternatief 1a, waarbij de vaste tegemoetkoming ambtshalve verstrekt wordt op basis van de lijst T-2, is goed uitvoerbaar. Gemeenten vinden dit wel een onzorgvuldige werkwijze, omdat een deel van de doelgroep (onterecht niet op de lijst) niet bereikt wordt en een ander deel (onterecht op de lijst) onterecht gecompenseerd wordt.
- Alternatief 1b, waarbij de doelgroep op de lijst proactief benaderd wordt, is redelijk goed uitvoerbaar. Randvoorwaarde hierbij is wel dat de check of iemand daadwerkelijk tot de doelgroep behoort, op een duidelijke en eenvoudige wijze uitgevoerd kan worden. Hiervoor is een checklist of minimaal een uitgebreide toelichting in de handreiking nodig.
- Alternatief 1c, waarbij de doelgroep achteraf gecompenseerd wordt over het jaar waarop de lijst gebaseerd is, is redelijk goed uitvoerbaar. Gemeenten vrezen bij dit alternatief wel dubbel werk, omdat mensen zich ook in de actualiteit al kunnen melden en gemeenten hen dan moeten compenseren. Ook bestaat hierbij het risico dat huishoudens dubbel gecompenseerd worden.
- Alternatief 2, waarbij huishoudens gecompenseerd worden op basis van een berekening op maat, is het minst uitvoerbaar. Het maken van de berekening op maat is erg arbeidsintensief.

Alternatieven waarbij de uitvoering (deels) bij andere partijen dan gemeenten ligt, zijn in deze uitvoeringstoets niet onderzocht.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	9
1.1. Achtergrond	9
1.2. Doel en vraagstelling	9
1.3. Onderzoeksafbakening (scope)	10
1.4. Aanpak	10
1.5. Leeswijzer	11
2. De alleenverdienersproblematiek en de tijdelijke overbruggingsregeling	12
2.1. Alleenverdienersproblematiek	12
2.2. Hoofdpunten tijdelijke overbruggingsregeling	13
2.3. Alternatieve werkwijzen naar aanleiding van beperkte accuraatheid landelijke lijst	15
3. Generieke impact tijdelijke overbruggingsregeling	20
3.1. Huidige situatie	20
3.2. Compenseren doelgroep o.b.v. de landelijke lijst	20
3.3. Compenseren alleenverdieners die niet op de landelijke lijst staat	21
3.4. Communicatie	22
3.5. Overgang huidige handelingsperspectief naar de tijdelijke overbruggingsregeling	22
4. Impact per alternatief	24
4.1. Alternatief 0 – Alleen aanvragen	24
4.2. Alternatief 1a – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): ambtshalve in actualiteit	25
4.3. Alternatief 1b – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): benaderen in actualiteit	26
4.4. Alternatief 1c – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): ambtshalve in jaar lijst	27
4.5. Alternatief 1d – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): zonder lijst (alleen aanvragen)	29
4.6. Alternatief 2 – Doorgaan met huidige compensatie (berekening)	29
4.7. Voorkeursalternatief op basis van uitvoerbaarheid	30

5. Conclusies.....	32
5.1. Wat wijzigt er in de werkwijze van de gemeente door tijdelijke overbruggingsregeling? ...	32
5.2. Wat betekenen deze veranderingen voor de gemeentelijk organisatie?	33
5.3. Is de gemeente voldoende toegerust voor een doeltreffende uitvoering?.....	36
5.4. Welke kosten en besparingen voor de gemeentelijke uitvoering zijn aan deze tijdelijke overbruggingsregeling verbonden?	37
5.5. Wat zijn de verwachte effecten van de tijdelijke overbruggingsregeling?	37
5.6. Hoe kunnen veranderingen worden geïmplementeerd en wat zijn de randvoorwaarden en risico's?.....	38
Bijlage A: Gesprekspartners.....	39

1. Inleiding

1.1. Achtergrond

Er is een groep huishoudens die door een samenloop van fiscaliteit, toeslagen en sociale zekerheid onbedoeld onder het bestaansminimum terechtkomt. Deze groep bestaat uit alleenverdienende huishoudens met een bruto-uitkering van UWV of van een private verzekeraar, eventueel aangevuld vanuit de Toeslagenwet en/of de aanvullende bijstand, die een lager besteedbaar inkomen hebben dan een vergelijkbaar paar dat alleen inkomsten heeft vanuit de bijstand.

De aanpak van de alleenverdienersproblematiek wordt voorzien in drie fasen. Fase 1 gaat over de periode 2022 tot en met 2024. In deze fase geldt het huidige handelingsperspectief waarbij gemeenten, eventueel aan de hand van de handreiking van Stimulansz, alleenverdieners proactief kunnen benaderen en compenseren. Hier heeft VNG Realisatie in februari 2024 een uitvoeringstoets op uitgevoerd. Fase 2 is de tijdelijke overbruggingsregeling die van 2025 tot en met 2027 geldt. VNG Realisatie heeft ook een uitvoeringstoets gedaan voor deze regeling. De uitkomsten van deze uitvoeringstoets staan in deze rapportage beschreven. Fase 3 is de structurele fiscale oplossing die per 2028 beschikbaar moet zijn via de Belastingdienst.

1.2. Doel en vraagstelling

Het doel van de uitvoeringstoets was om inzicht te geven in de uitvoerbaarheid en de impact van de tijdelijke overbruggingsregeling voor gemeenten. Daarnaast geeft de uitvoeringstoets aanbevelingen voor een succesvolle implementatie de tijdelijke overbruggingsregeling bij gemeenten.

De onderzoeksvragen die in deze rapportage beantwoord worden, zijn:

1. Wat wijzigt er in de werkwijze van de gemeente door tijdelijke overbruggingsregeling?
2. Wat betekenen deze veranderingen voor de gemeentelijke organisatie?
3. Is de gemeente voldoende toegerust voor een doeltreffende uitvoering?
4. Welke kosten en besparingen voor de gemeentelijke uitvoering zijn aan deze tijdelijke overbruggingsregeling verbonden?
5. Wat zijn de verwachte effecten van de tijdelijke overbruggingsregeling?
6. Hoe kunnen veranderingen worden geïmplementeerd en wat zijn de randvoorwaarden en risico's?

1.3. Onderzoeksafbakening (scope)

De uitvoeringstoets beperkt zich tot de impact op gemeenten en wat nodig is voor een goede invoering van de tijdelijke overbruggingsregeling bij gemeenten. Eventuele impact op andere organisaties is buiten scope van deze uitvoeringstoets.

Ook biedt deze uitvoeringstoets geen uitgewerkt implementatieplan. Uiteraard geeft de analyse hier wel input voor.

De vorige en volgende fase van de oplossing, te weten het huidige handelingsperspectief en de structurele fiscale oplossing vanaf 2028, zijn geen onderdeel van deze uitvoeringstoets. Uiteraard vormen zij wel relevante context voor de beoordeling van de uitvoerbaarheid van de tijdelijke overbruggingsregeling.

1.4. Aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode april-mei 2024.

De uitvoeringstoets is begeleid door een begeleidingscommissie bestaande uit vertegenwoordigers vanuit het ministerie van SZW, Divosa, VNG en VNG Realisatie. De rol van de begeleidingscommissie bestond uit het begeleiden van het onderzoeksproces, het vaststellen van het plan van aanpak en het beoordelen van de bruikbaarheid van de uitkomsten van het onderzoek en de aanbevelingen voor eventuele vervolgstappen. De inhoudelijke beoordeling van de resultaten van de uitvoeringstoets was geen taak van de begeleidingscommissie.

Het onderzoek bestond uit drie fasen:

- De **inventarisatiefase** was gericht op verkenning en voorbereiding door middel van deskresearch en expertgesprekken. Dit resulteerde in een vastgesteld plan van aanpak, de selectie van gemeenten en de uitwerking van besprekingspunten voor de online analysebijeenkomsten.
- In de **analysefase** zijn twee analysebijeenkomsten georganiseerd. Hiervoor waren gemeenten breed uitgenodigd. In de eerste analysebijeenkomst waren 35 deelnemers aanwezig. In de tweede aanvullende analysebijeenkomst waren 30 deelnemers aanwezig. Gezamenlijk vertegenwoordigden zij 47 gemeenten en samenwerkingsverbanden. In bijlage A is een overzicht van de deelnemers opgenomen.
- In de **rapportagefase** zijn de resultaten van de uitvoeringstoets uitgewerkt in voorliggende rapportage. De conceptrapportage is eerst nog schriftelijk voorgelegd aan de deelnemende gemeenten, alvorens deze definitief gemaakt is.

1.5. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een feitelijke beschrijving gegeven van de alleenverdienersproblematiek en de tijdelijke overbruggingsregeling. Ook worden hier de alternatieven beschreven die SZW op een later moment heeft meegegeven ter toetsing.

In hoofdstuk 3 wordt de impact beschreven van de tijdelijke overbruggingsregeling in algemene zin. In hoofdstuk 4 wordt vervolgens de impact van de verschillende alternatieve opties beschreven, zoals deze op hoofdlijnen in beeld gebracht is in de aanvullende analysesessie met gemeenten.

Hoofdstuk 5 geeft tenslotte de conclusies van deze uitvoeringstoets weer, door middel van beantwoording van de onderzoeksvragen.

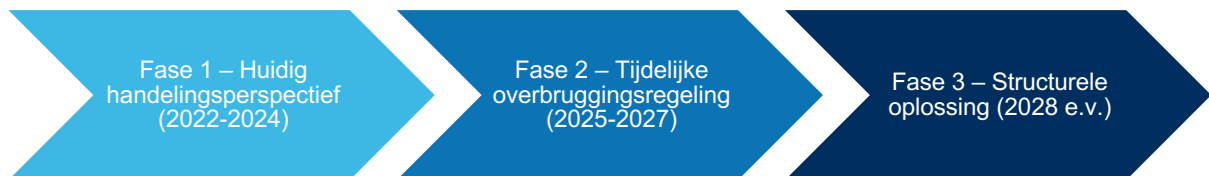
2. De alleenverdienersproblematiek en de tijdelijke overbruggingsregeling

In dit hoofdstuk wordt een feitelijke beschrijving gegeven van de alleenverdienersproblematiek, met daarin de gefaseerde oplossing die daarbij wordt voorgesteld.

2.1. Alleenverdienersproblematiek

Er is een groep huishoudens die door een samenloop van fiscaliteit, toeslagen en sociale zekerheid onbedoeld onder het bestaansminimum terechtkomt. Deze groep bestaat uit alleenverdienende huishoudens met een bruto-uitkering van UWV of van een private verzekeraar, eventueel aangevuld vanuit inkomen uit werk, de Toeslagenwet en/of de aanvullende bijstand, die een lager besteedbaar inkomen hebben dan een vergelijkbaar paar dat alleen inkomsten heeft vanuit de bijstand. De omvang van deze groep is nog onduidelijk, maar naar schatting gaat het om maximaal 10.000 huishoudens in 2023. De precieze omvang van de groep kan nog afwijken.

Voor de oplossing van dit probleem is een oplossing in drie fasen beoogd:

Vanaf 2028 moet er een structurele fiscale oplossing komen, waarbij door middel van aanpassingen in de fiscale sfeer voorkomen wordt dat deze problematiek nog kan ontstaan.

Voor de periode van 2025 tot en met 2027 is een wetsvoorstel opgesteld dat moet zorgen voor een tijdelijke overbruggingsregeling. De tijdelijke overbruggingsregeling is getoetst op uitvoerbaarheid door VNG Realisatie. Hierop wordt hieronder nader ingegaan.

Vooruitlopend op de tijdelijke overbruggingsregeling benaderen sommige gemeenten huishoudens al proactief op basis van het huidige handelingsperspectief en compenseren zij hen, op basis van een eigen berekening, via de bijzondere bijstand. Het huidige handelingsperspectief en de werkwijze zoals beschreven in de handreiking van Stimulansz is reeds getoetst op uitvoerbaarheid.

2.2. Hoofdpunten tijdelijke overbruggingsregeling

Momenteel kunnen gemeenten de individuele bijzondere bijstand gebruiken om alleenverdienende huishoudens die nadelig getroffen worden door bovengenoemde samenloop, te compenseren. Hiervoor moeten deze huishoudens zelf een aanvraag doen, terwijl zij zich vaak niet bewust zijn van het feit dat ze getroffen worden door deze problematiek. Met de ingang van de tijdelijke overbruggingsregeling per 1 januari 2025 kunnen gemeenten via de categoriale bijzondere bijstand tegemoetkomingen verstrekken aan getroffen huishoudens. Voor de categoriale bijzondere bijstand hoeven gemeenten niet exact vast te stellen hoeveel het alleenverdienende huishouden daadwerkelijk heeft misgelopen, maar kan een vaste jaarlijkse tegemoetkoming (forfaitair bedrag) geboden worden.

2.2.1. De landelijke lijst

Een belangrijk onderdeel van het wetsvoorstel is een landelijke lijst met BSN-nummers van personen uit een alleenverdieners huishouden die een UWV-uitkering ontvangen. Deze lijst wordt jaarlijks opgesteld door de Belastingdienst, aan de hand van een analyse die zij jaarlijks zullen doen. Het Inlichtingenbureau zal de BSN-nummers met gemeenten delen via de bestaande digitale portalen. Per 1 januari 2025 hebben gemeenten een lijst met BSN's van de doelgroep die binnen hun gemeente woont. Deze lijst is opgesteld op basis van gegevens over 2023 (oftewel T-2).

Gemeenten moeten de lijst controleren op actualiteit (verhuizing, overlijden) en bij huishoudens die nog niet bekend zijn bij de gemeente moet de identiteit worden vastgesteld voordat overgegaan kan worden tot ambtelijke verstrekking, maar verder hoeven er geen inhoudelijke checks gedaan te worden. Hierbij bestaat de kans dat er mensen op de lijst staan die niet (meer) tot de doelgroep behoren. Dit is een risico dat het ministerie van SZW accepteert en waarvan het de kosten op zich neemt. Omdat de landelijke lijst niet 100% accuraat kan zijn vanwege het gebruik van niet-actuele gegevens, zullen er mensen zijn die tot de doelgroep behoren maar niet op de lijst staan. Zij kunnen zichzelf melden bij de gemeenten. De gemeente toetst in die gevallen of de persoon tot de doelgroep behoort en keert dan de vaste tegemoetkoming uit.

Het is de bedoeling dat de lijst grotendeels dekkend is, maar de kans bestaat dat niet alle getroffen huishoudens op deze lijst staan. Dit kan verschillende redenen hebben, zoals dat sommige huishoudens geen aangifte inkomensbelasting doen, het peilmoment van de Belastingdienst, maar ook dat sommige huishoudens een private uitkering ontvangen i.p.v. een UWV-uitkering en daardoor niet op de lijst staan.

2.2.2. Ambtshalve uitkeren

Het Ministerie van SZW heeft voor de categoriale bijzondere bijstand gekozen zodat de tegemoetkoming ambtshalve uitgekeerd kan worden. Dit betekent dat er geen schriftelijke aanvraag nodig is voor de tegemoetkoming en dat gemeenten geen berekening hoeven te maken van hoe veel geld is misgelopen. Aan enkele huishoudens zal de tegemoetkoming niet ambtshalve uitgekeerd kunnen worden. Dit zullen voornamelijk huishoudens zijn die geen aangifte inkomstenbelasting doen. Zij kunnen via een aanvraag alsnog in aanmerking komen voor de tegemoetkoming. Het initiatief moet door deze huishoudens zelf genomen worden. Het is de taak van gemeenten om te beoordelen of deze aanvragen toegekend worden.

Dit is een jaarlijkse tegemoetkoming, maar gemeenten hebben beleidsvrijheid om te beslissen of zij dit in een keer of bijvoorbeeld maandelijks uitkeren.

2.2.3. Vaste tegemoetkoming

Door het gebruik van de categoriale bijzondere bijstand kunnen gemeenten de compensatie ambtshalve verstrekken. Uit de analyse van de Belastingdienst is gebleken dat het misgelopen bedrag tussen de 200 en 1000 euro per jaar kan liggen en gemiddeld € 463 meer huur- en/of zorgtoeslag zouden ontvangen als zij alleen een bijstandsuitkering en de maximale huur- en/of zorgtoeslag hadden gehad.

Om ervoor te zorgen dat (bijna) alle huishoudens voldoende gecompenseerd worden zal het nog vast te stellen forfaitaire bedrag hoog genoeg zijn. Het feit dat er voor een deel van de huishoudens sprake zal zijn van overcompensatie accepteert het Ministerie van SZW omdat het hier om een tijdelijke tussenregeling gaat. De huishoudens waarvoor de vastgestelde tegemoetkoming niet toereikend zal zijn kunnen zich wenden tot de gemeente voor mogelijke aanvullende hulp.

2.2.4. Vermogenstoets

De lijst wordt samengesteld op basis van een analyse van de Belastingdienst. Dit wordt gedaan aan de hand van de vermogensgrenzen die gelden voor de huurtoeslag en de zorgtoeslag.

Gemeenten kunnen zelf een vermogenstoets doen bij 'zelfmelders'. Het Rijk zal op een later moment nog een precies advies geven over de toepassing van een vermogenstoets. Wel hebben gemeenten een grote mate van beleidsvrijheid wat betreft het afnemen van een vermogenstoets

2.2.5. Financiering vanuit het Rijk

De financiering van de tijdelijke overbruggingsregeling vindt plaats via een decentralisatie-uitkering. Jaarlijks zal een bedrag bedoeld voor zowel de te verstrekken compensatie aan de huishoudens

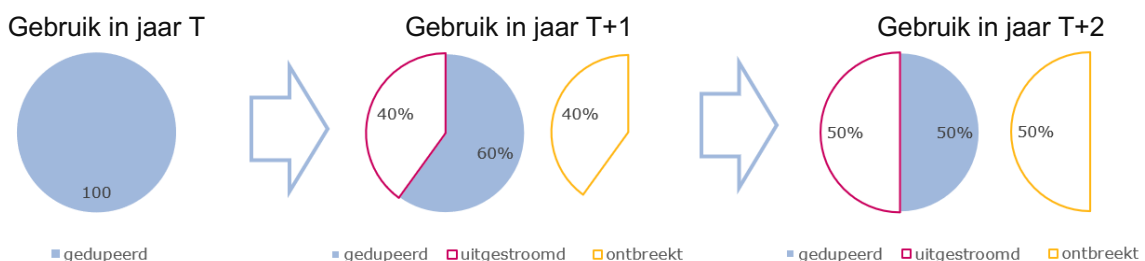
(inclusief eindheffing) als de daaraan verbonden uitvoeringskosten van gemeenten, door de Minister van SZW worden toegevoegd aan het gemeentefonds. Daarbovenop is gerekend met een nog te berekenen opslagpercentage om de kosten te dekken voor de extra huishoudens die niet op de lijst van de Belastingdienst staan. De gemeenten zullen geen aparte financiële verantwoording aan het Rijk moeten afleggen voor de financiering van de tijdelijke overbruggingsregeling.

De hoogte van de vergoeding van het Rijk aan gemeenten voor de uitkering van de tegemoetkoming wordt jaarlijks vastgesteld op basis van een analyse van de Belastingdienst. Daarbij wordt uitgegaan van een vast bedrag per huishouden, met als uitgangspunt de maximale toeslagenderiving voor bijna de hele groep alleenverdieners.

2.3. Alternatieve werkwijzen naar aanleiding van beperkte accuraatheid landelijke lijst

Gedurende deze uitvoeringstoets bleek dat de landelijke lijst, die gebaseerd is op niet-actuele gegevens, minder accuraat is dan eerder werd gedacht. Naar aanleiding van dit voortschrijdend inzicht heeft het ministerie van SWZ enkele alternatieve opties uitgewerkt met betrekking tot de afhandeling van de alleenverdienersproblematiek. Aanvullend op een eerste analysesessie over de wetswijziging voor de tijdelijke overbruggingsregeling is er vervolgens ook een analysesessie over deze alternatieven georganiseerd. Hierbij is alleen ingegaan op alternatieven waarbij de uitvoering bij gemeenten ligt. Alternatieven waarbij de uitvoering (deels) bij andere partijen ligt, zijn in deze uitvoeringstoets niet onderzocht.

De beperkte accuraatheid van de lijst wordt veroorzaakt door de instabiliteit van de doelgroep. Hoewel de totale omvang van de doelgroep van alleenverdieners relatief stabiel is, zijn er binnen de doelgroep veel wisselingen. Na 1 jaar blijkt ongeveer 40% van de doelgroep 'uitgestroomd' te zijn en is een nieuwe 40% 'ingestroomd'. Na 2 jaar gaat het zelfs om ongeveer 50%. In onderstaande taartdiagrammen is dit verloop binnen de doelgroep weergegeven.

2.3.1. Alternatief 0 – Alleen aanvragen

Het 0-alternatief houdt in dat gemeenten alleen huishoudens met alleenverdienersproblematiek compenseren wanneer zij zich zelf melden en een aanvraag indienen. Hiervoor zal geen aanvullend wettelijk kader uitgewerkt worden, is er geen sprake van ambtshalve verstrekken of een proactieve benadering en zullen gemeenten ook niet hoeven te werken op basis van een landelijke lijst. Zodra een inwoner zich meldt bij de gemeente, compenseert de gemeente hen op basis van een berekening op maat vanuit de individuele bijzondere bijstand. Dit is conform de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep.

2.3.2. Alternatief 1 – Doorgaan met het wetsvoorstel (vast bedrag)

In alternatief 1 worden alleenverdienende huishoudens gecompenseerd met een forfaitair bedrag. Hierin zijn enkele sub-opties bedacht.

Alternatief 1a – Ambtshalve in de actualiteit

Het vaste bedrag wordt ambtshalve door de gemeente verstrekt. Dat wil zeggen dat gemeenten geen check op actualiteit hoeven te doen.

De compensatie wordt verstrekt op basis van de lijst T-2. Dit betekent concreet:

- In 2025 wordt de compensatie verstrekt over 2025 op basis van de lijst met gegevens van 2023
- In 2026 wordt de compensatie verstrekt over 2026 op basis van de lijst met gegevens van 2024
- In 2027 wordt de compensatie verstrekt over 2027 op basis van de lijst met gegevens van 2025

Het deel van de doelgroep dat niet op de lijst staat kan zich zelf melden bij de gemeente. In die gevallen controleert de gemeente of de persoon daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Na deze controle verstrekt de gemeente de vaste tegemoetkoming.

Alternatief 1b – Benaderen in de actualiteit

Gemeenten benaderen alleenverdieners proactief op basis van de lijst. Na het benaderen controleert de gemeente of het desbetreffende huishouden tot de doelgroep behoort (de check op actualiteit). In het geval dat het huishouden nog tot de doelgroep behoort, verstrekt de gemeente de compensatie op basis van een vaste tegemoetkoming.

De compensatie wordt verstrekt op basis van de lijst T-2. Dit betekent concreet:

- In 2025 wordt de compensatie verstrekt over 2025 op basis van de lijst met gegevens van 2023
- In 2026 wordt de compensatie verstrekt over 2026 op basis van de lijst met gegevens van 2024

- In 2027 wordt de compensatie verstrekt over 2027 op basis van de lijst met gegevens van 2025

Het deel van de doelgroep dat niet op de lijst staat kan zich zelf melden bij de gemeente. In die gevallen controleert de gemeente of de persoon daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Na deze controle verstrekt de gemeente de vaste tegemoetkoming.

Alternatief 1c – Ambtshalve in jaar lijst

Het vaste bedrag wordt ambtshalve door de gemeente verstrekt. Dat wil zeggen dat gemeenten geen check op actualiteit hoeven te doen.

De compensatie wordt verstrekt op basis van de lijst T. Dit betekent concreet:

- In 2025 wordt de compensatie verstrekt over 2023 op basis van de lijst met gegevens van 2023
- In 2026 wordt de compensatie verstrekt over 2024 op basis van de lijst met gegevens van 2024
- In 2027 wordt de compensatie verstrekt over 2025 op basis van de lijst met gegevens van 2025
- In 2028 wordt de compensatie verstrekt over 2026 op basis van de lijst met gegevens van 2026
- In 2029 wordt de compensatie verstrekt over 2027 op basis van de lijst met gegevens van 2027

Omdat de lijst T gebruikt wordt in dit scenario is er een deel van de doelgroep die in 2025 niet op de lijst staat (o.b.v. gegevens van 2023), maar in 2025 wel tot de doelgroep behoort. Zij kunnen zichzelf melden bij de gemeente. De gemeente checkt of men in 2025 tot de doelgroep behoort en compenseert dan (cf. de uitspraak CRvB) door middel van de individuele bijzondere bijstand. In 2027 staan deze huishoudens op de lijst (op basis van gegevens over 2025) en ontvangen zij de vaste tegemoetkoming over 2025.

Alternatief 1d – Niet (alleen aanvragen)

Gemeenten doen niet aan proactieve benadering en zullen geen vast bedrag ambtshalve verstrekken. In dit scenario is er geen landelijke lijst. Als mensen zich melden bij de gemeente, doet de gemeente een check of men tot de doelgroep behoort en compenseert hen vervolgens op basis van de vaste tegemoetkoming

2.3.3. Alternatief 2 – Doorgaan met huidige compensatie (berekening)

In alternatief 2 wordt geen aanvullend wettelijk kader uitgewerkt, maar kunnen gemeenten de compensatie voor alleenverdieners voortzetten volgens het huidige handelingsperspectief. Dit betekent dat gemeenten op basis van een landelijke lijst de alleenverdienende huishoudens proactief benaderen. Vervolgens verstrekt de gemeente een compensatie op basis van een berekening op maat.

De compensatie wordt verstrekt op basis van de lijst T-2. Dit betekent concreet:

- In 2025 wordt de compensatie verstrekt over 2025 op basis van de lijst met gegevens van 2023
- In 2026 wordt de compensatie verstrekt over 2026 op basis van de lijst met gegevens van 2024
- In 2027 wordt de compensatie verstrekt over 2027 op basis van de lijst met gegevens van 2025

Het deel van de doelgroep dat niet op de lijst staat kan zich zelf melden bij de gemeente. In die gevallen controleert de gemeente of de persoon daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Na deze controle maakt de gemeente een berekening op maat en verstrekt de compensatie.

2.3.4. Samenvattend overzicht van de alternatieven

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste verschillen tussen de alternatieven weergegeven:

Alternatief	Gebruik lijst	Wijze van benadering	Compensatie
0. Alleen aanvragen	Niet	Niet, alleen zelfmelders	Berekening op maat
1. Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag)			
a. <i>Ambtshalve in actualiteit</i>	Lijst T-2	Ambtshalve verstrekken	Vaste tegemoetkoming
b. <i>Benaderen in actualiteit</i>	Lijst T-2	Proactieve benadering	Vaste tegemoetkoming
c. <i>Ambtshalve in jaar lijst</i>	Lijst T*	Ambtshalve verstrekken	Vaste tegemoetkoming
d. <i>Niet (alleen aanvragen)</i>	Niet	Niet, alleen zelfmelders	Vaste tegemoetkoming
2. Doorgaan met huidige compensatie (berekening)	Lijst T-2	Proactieve benadering	Berekening op maat

** Mensen die tot de doelgroep behoren, kunnen zich nog steeds 'in de actualiteit' zelf melden. Gemeenten dienen hen dan (cf. de uitspraak CRvB) te compenseren d.m.v. de individuele bijzondere bijstand. In jaar T+2 zullen deze mensen op de lijst staan en ontvangen zij (nogmaals) een compensatie via de vaste tegemoetkoming.*

Per alternatief verschilt ook de omvang van de delen van de doelgroep:

- Huishoudens die terecht op de lijst staan, omdat zij ook in de actualiteit tot de doelgroep behoren;
- Huishoudens die onterecht op de lijst staan, omdat zij in de actualiteit niet (meer) tot de doelgroep behoren;
- Huishoudens die onterecht niet op de lijst staan, omdat zij in de actualiteit inmiddels wel tot de doelgroep zijn gaan behoren.

Deze verschillen per alternatief zijn in onderstaande tabel samengevat:

Alternatief	Terecht op de lijst	Onterecht op de lijst	Onterecht niet op de lijst (zelfmelders)
0. Alleen aanvragen	N.v.t. (0%)	N.v.t. (0%)	N.v.t. (100%)
1. Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag)			
a. <i>Ambtshalve in actualiteit</i>	50-60%	40-50%	40-50%
b. <i>Benaderen in actualiteit</i>	50-60%	40-50% (met check)	40-50%
c. <i>Ambtshalve in jaar lijst</i>	100%*	0%	0%
d. <i>Niet (alleen aanvragen)</i>	N.v.t. (0%)	N.v.t. (0%)	N.v.t. (100%)
2. Doorgaan met huidige compensatie (berekening)	50-60%	40-50% (met check)	40-50%

* Mensen kunnen zich in deze scenario's ook al 'in de actualiteit' zelf melden. In dat geval dienen gemeenten hen (cf. de uitspraak van de CRvB) te compenseren d.m.v. de individuele bijzondere bijstand.

3. Generieke impact tijdelijke overbruggingsregeling

In dit hoofdstuk worden de uitvoeringsconsequenties voor gemeenten beschreven van de tijdelijke overbruggingsregeling. Hierbij wordt eerst een beeld geschetst van de huidige situatie bij gemeenten. Vervolgens wordt per subgroep binnen de doelgroep beschreven wat het invoeren van de tijdelijke overbruggingsregeling zou kunnen betekenen voor gemeenten en wat hierbij belangrijke aandachtspunten, knelpunten en randvoorwaarden zijn.

3.1. Huidige situatie

Van de gemeenten die deelnamen aan de analysesessies geeft het grootste deel aan al begonnen te zijn met de (voorbereidingen voor de) aanpak van alleenverdienersproblematiek conform het huidige handelingsperspectief (dit lijkt overigens niet representatief te zijn voor alle gemeenten). Enkele gemeenten hebben de (bij hen bekende) doelgroep al een keer gecompenseerd. Dit betekent dat zij alleenverdieners proactief benaderen. De gemeente berekent hoe veel geld het alleenverdienende huishouden heeft misgelopen en compenseert dit vervolgens via de individuele bijzondere bijstand. De meeste gemeenten die al begonnen zijn met de aanpak zijn nog bezig met de voorbereidingen. Ook zijn er gemeenten die nog helemaal niet begonnen zijn en wachten op de landelijke lijst van de Belastingdienst.

3.2. Compenseren doelgroep o.b.v. de landelijke lijst

De groep huishoudens die te maken heeft met alleenverdienersproblematiek kan onderverdeeld worden in twee groepen. De eerste groep zijn de alleenverdieners wiens BSN op de landelijke lijst staat. Om in 2025 aan de hand van deze lijst te kunnen compenseren geeft het grootste deel van de gemeente aan dat zij de lijst uiterlijk november 2024 nodig hebben.

Gemeenten geven aan dat een lijst met alleen BSN's te weinig informatie verschaft. Er zullen inwoners op de lijst staan die nog niet bekend zijn bij de gemeente. Dit betekent dat de gemeente geen contactgegevens en/of IBAN van deze personen heeft. Deze gegevens moet de gemeente dus zelf verzamelen. Dit kan doormiddel van een brief, huisbezoek, etc. Bovendien moet de gemeente van de huishoudens die nog niet bij de gemeente bekend zijn de identiteit vaststellen. Dit is erg arbeidsintensief. Bovendien is de kans groot dat de inwoner niet reageert. Hierdoor is het voor de gemeente niet mogelijk om de compensatie te verstrekken.

Verder moet de gemeente de landelijke lijst checken op actualiteit. Hierbij moet gedacht worden aan het controleren of de alleenverdieners nog in de desbetreffende gemeente woont en controleren op overlijdensgevallen. Gemeenten geven aan dat het wenselijk is dat dit geautomatiseerd kan gebeuren. Hiervoor is het belangrijk dat de lijst in het juiste format en op de juiste wijze aangeleverd wordt. Het geautomatiseerd kunnen controleren op actualiteit is hoofdzakelijk van belang bij grote aantallen alleenverdieners per gemeente. Een handmatige controle kan namelijk tijdrovend zijn, hier zijn verschillende tijdsindicaties voor gegeven, van 1 tot een paar minuten per BSN, een dagdeel tot enkele dagen voor de hele lijst.

Ten slotte is voor gemeenten onduidelijk wat er van hen verwacht wordt als iemand verhuisd blijkt te zijn. Het is wenselijk dat hier duidelijkheid over verschaft wordt voor het inwerking treden van de wet.

3.3. Compenseren alleenverdieners die niet op de landelijke lijst staat

De tweede subgroep binnen de doelgroep zijn mensen die niet op de landelijke lijst staan maar wel recht hebben op compensatie. Bij het traceren en compenseren van deze subgroep voorzien gemeenten meerdere knelpunten.

Om deze specifieke groep te kunnen compenseren zullen de alleenverdieners zichzelf bij de gemeente moeten melden. Het probleem is dat mensen die tot de doelgroep behoren zich daar vaak niet bewust van zijn. Bewindvoerders van mensen die tot de doelgroep behoren weten het vaak ook niet. De kans is dus klein dat deze mensen zichzelf zullen melden. Bij gemeenten die nu al volgens het huidige handelingsperspectief werken, is de kans groter dat mensen die nu gecompenseerd zijn zich volgend jaar gaan melden. Deze gemeenten kunnen de mensen die zij nu al compenseren ook zelf toevoegen aan de lijst. Bij gemeente die nu al volgens het huidige handelingsperspectief werken zal dit dus een minder groot probleem zijn, bij gemeenten die dit nog niet doen kan het lastiger zijn.

Andersom bestaat er ook een risico dat veel mensen die niet tot de doelgroep behoren gaan zich melden. Dit levert gemeenten mogelijk heel veel werk op. De kosten hiervoor worden volgens het wetsvoorstel niet gecompenseerd door het Rijk aangezien de compensatie op basis van de landelijke lijst is. In de financiële compensatie is weliswaar een opslagpercentage opgenomen, maar het is nog onduidelijk wat dit percentage is en of dit voldoende is om deze extra uitvoeringskosten op te vangen. Bovendien moet de gemeente deze mensen teleurstellen als blijkt dat ze geen recht hebben op compensatie.

Zodra mensen zich melden bij de gemeente moet de gemeente controleren of ze tot de doelgroep behoren. Het is vooralsnog onduidelijk voor gemeente hoe ze dit moeten doen maar op basis van een inschatting verwachten gemeenten hier 15 tot 30 minuten voor nodig te hebben per geval. Hiervoor is een heel concrete handreiking nodig, zodat alle gemeenten uniform te werk gaan.

Ter voorbereiding op het volgend jaar zouden gemeenten een lijst kunnen bijhouden van mensen die zichzelf melden. Dit lijkt uitvoerbaar maar gemeenten vragen zich af of er voldoende grondslag is voor het bewaren van deze gegevens. Daarnaast zullen gemeenten alsnog de check op actualiteit moeten doen aangezien de situatie jaarlijks kan veranderen.

Vanwege de complexiteit en onzekerheid voor de uitvoering bij de doelgroep die niet op de lijst staat is het randvoorwaardelijk voor de uitvoerbaarheid om een zeer accurate lijst beschikbaar te stellen. Wanneer de landelijke lijst beperkt accuraat is en de financiële compensatie vanuit het Rijk naar gemeente hier mee samen hangt worden gemeenten voor grote financiële risico's gesteld.

3.4. Communicatie

Communicatie richting inwoners is zeer belangrijk. De beslissingen over communicatie richting de inwoner moeten zeer zorgvuldig genomen worden. Voor gemeenten is nog onduidelijk wat het Rijk gaat communiceren naar inwoners en wat daarin verwacht wordt van gemeenten.

Verschillende vormen van communiceren kennen verschillende risico's. Bij brede communicatie worden veel mensen bereikt, wat kan leiden tot veel 'zelfmelders'. Enerzijds is dit positief omdat een groot deel van de mensen die recht heeft op compensatie zichzelf dan wellicht melden, met relatief weinig moeite. Anderzijds is het risico dat gemeenten overladen worden met 'zelfmelders'. Aangezien dit veel werk oplevert zitten hier meerdere financiële risico's aan verbonden.

In tegenstelling tot brede communicatie is gerichtere communicatie arbeidsintensiever aan de voorkant maar levert mogelijk meer 'kansrijke' zelfmelder op.

3.5. Overgang huidige handelingsperspectief naar de tijdelijke overbruggingsregeling

In januari 2025 zal de overgang van het huidige handelingsperspectief naar de tijdelijke overbruggingsregeling plaatsvinden. Afhankelijk van voor welk scenario gekozen gaat worden voor de tijdelijke overbruggingsregeling zal de overgang een grote of een kleine stap zijn. Gemeenten die momenteel volgens het huidige handelingsperspectief alleenverdieners compenseren zullen hun werkwijze moeten aanpassen indien er in de tijdelijke overbruggingsregeling met een vast bedrag gewerkt wordt dat ambtelijk uitgekeerd kan worden. Gemeenten die nog niet begonnen zijn

met compenseren zullen de geheel nieuwe werkwijze moeten implementeren, ongeacht voor welk scenario gekozen gaat worden. De vraag of gemeenten al eerder gebruik kunnen maken van de werkwijze van de tijdelijke overbruggingsregeling is hier van belang. Een groot deel van de gemeenten is nog niet begonnen met het compenseren volgens het huidige handelingsperspectief. Voor deze gemeenten is het wenselijk dat zij direct met de werkwijze van de tijdelijke overbruggingsregeling kunnen gaan werken. Dat voorkomt verschillende werkwijzen in een korte periode.

Richting de implementatie is goede ondersteuning voor gemeenten nodig. Hierbij kunnen webinars, online (be)sprekken, een handreiking, de inrichting van een helpdesk helpen. Tot nu toe is slechts een klein deel van de gemeenten met de problematiek bezig en dan nog vooral de grotere gemeenten. De gemeenten die nog moeten beginnen zullen ondersteuning nodig hebben.

4. Impact per alternatief

Dit hoofdstuk geeft een nadere toelichting op de impact van de verschillende alternatieven die door SZW zijn voorgesteld ten gevolge van de lagere accuraatheid van de landelijke lijst. Deze alternatieven zijn inhoudelijk beschreven in hoofdstuk 2. In dit hoofdstuk worden per alternatief de belangrijkste uitvoeringsconsequenties op een rij gezet, zoals deze in de aanvullende analysesessie benoemd zijn door gemeenten. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de keuze van de deelnemende gemeenten aan de analysesessie met betrekking tot het voorkeursalternatief.

4.1. Alternatief 0 – Alleen aanvragen

Het op maat berekenen van het compensatiebedrag is arbeidsintensief

De aanwezige gemeenten geven aan dat het maken van een individuele berekening veel tijd kost. Per casus kan dit meer dan een uur duren. In hele complexe gevallen kan het oplopen tot vier uur per casus. Omdat de algehele problematiek complex is kan extra scholing voor uitvoeringsprofessionals nodig zijn. Deze problematiek vraagt om specifieke kennis en bij gebrek hieraan wordt de kans groter dat er fouten worden gemaakt in de berekeningen. Omdat dit de kans op beroep en bezwaren ook weer vergroot legt dit meer druk om de uitvoering.

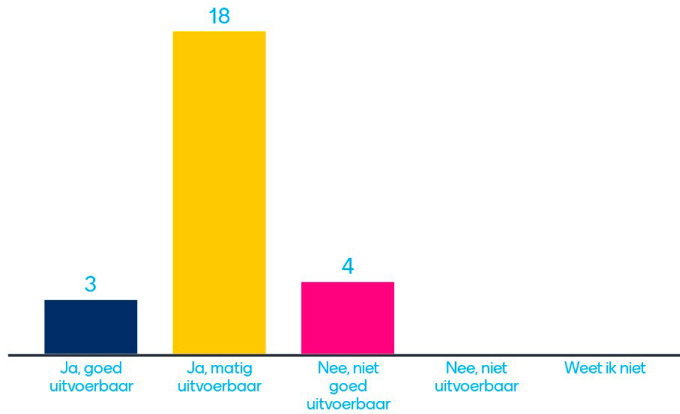
Verder zien gemeenten een mogelijkheid dat er veel onterechte aanvragen komen. Om deze aanvragen te verwerken is tijd en personeel nodig. Het is belangrijk dat gemeenten de kosten die gemaakt moeten worden voor de onterechte aanvragen ook vergoed krijgen.

De doelgroep wordt onvoldoende bereikt

Gemeenten zien aanvullend risico's bij dit alternatief omdat alleenverdieners zich vaak niet bewust zijn van het feit dat zij recht hebben op compensatie. Daarom zullen zij zich niet snel zelf melden bij de gemeente. Een groot deel van de doelgroep wordt hierdoor niet bereikt met dit alternatief. Zij blijven dan onder het bestaansminimum leven wat weer andere problematiek veroorzaakt.

Beeld uitvoerbaarheid alternatief 0

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 0 uitvoerbaar is:

Een belangrijke kanttekening die gemeenten hierbij maken is dat, hoewel het alternatief redelijk goed uitvoerbaar is, de effectiviteit van het alternatief laag is.

4.2. Alternatief 1a – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): ambtshalve in actualiteit

Ambtshalve verstrekken is relatief eenvoudig uitvoerbaar

Het uitvoeren van alternatief 1a kost minder tijd en is gemakkelijker qua uitvoering dan alternatief 0. Dit heeft te maken met het feit dat gemeenten geen check op actualiteit hoeven te doen en er geen berekening gemaakt hoeft te worden.

Hoge foutmarge: veel huishoudens die onterecht compensatie ontvangen

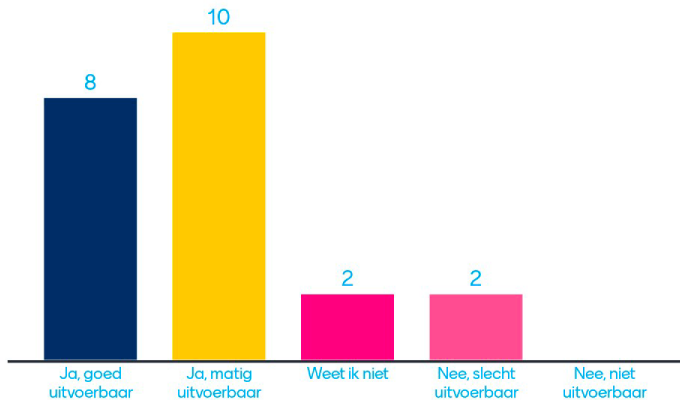
Het belangrijkste bezwaar van gemeenten bij dit alternatief is dat het een hoge foutmarge heeft. Op basis van de laatste inschattingen zal 50% van de huishoudens op de lijst niet meer tot de doelgroep behoren maar toch een compensatie uitgekeerd krijgen. Naast het feit dat gemeenten dit onzorgvuldig vinden en moeilijk uitlegbaar aan hun inwoners, maken zij zich ook zorgen over de financiële compensatie in dit alternatief. Het is belangrijk dat gemeenten ook voor de ten onrechte verstrekte tegemoetkomingen gecompenseerd worden door het Rijk.

Deel van de doelgroep wordt niet bereikt

Het missen van maatwerk heeft ook het risico dat een deel van de doelgroep geen compensatie ontvangt, tenzij ze zichzelf melden, of te weinig compensatie ontvangt. In beide gevallen is de gedupeerde zich hier vaak niet bewust van. Deze mensen blijven op die manier onder het bestaansminimum en lopen compensatie mis waar ze recht op hebben.

Beeld uitvoerbaarheid alternatief 1a

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 1a uitvoerbaar is:

Ondanks de relatief hoge uitvoerbaarheid, plaatsen gemeenten grote kanttekeningen bij de uitlegbaarheid van dit alternatief.

4.3. Alternatief 1b – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): benaderen in actualiteit

Checklist voor toets of iemand tot de doelgroep behoort is belangrijke randvoorwaarde

Bij alternatief 1b moeten gemeenten een check doen of iemand daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Dit maakt het een arbeidsintensiever alternatief dan 1a. Deze check kost meer tijd en is bewerkelijk. Om dit alternatief voor gemeenten uitvoerbaarder te maken is het randvoorwaardelijk dat ze een checklist ontvangen. Dit verlicht de druk op de uitvoering enigszins en hierdoor zullen er minder verschillen tussen gemeenten ontstaan. Voor de inhoud van de checklist moet gedacht worden aan vragen zoals is de inwoner nog in leven; nog woonachtig in de gemeente; burgerlijke stand; een uitkering van het UWV heeft of een loondervingsuitkering van een particuliere verzekeraar heeft. Door de check of iemand tot de doelgroep behoort is er minder risico op onterechte compensatie, zoals dat bij alternatief 1a het geval is.

Zorgvuldige communicatie bij proactieve benadering om verkeerde verwachtingen te voorkomen

Communicatie richting de inwoners is bij proactief benaderen heel belangrijk. Bij onduidelijke communicatie kan er ruis bij de inwoners ontstaan en kunnen er onterechte verwachtingen

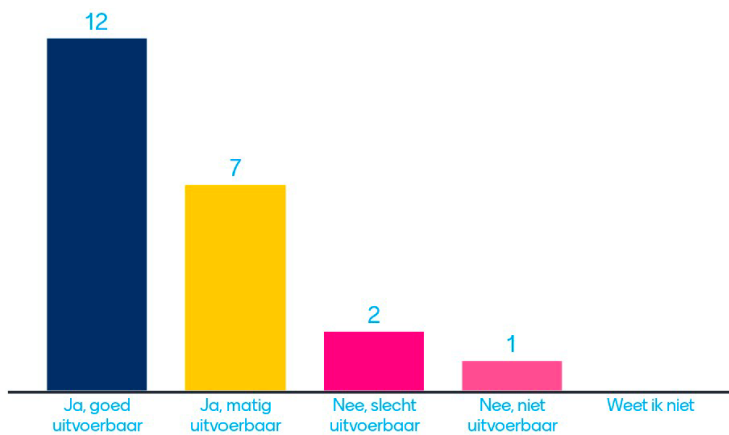
gecreëerd worden. Als na het benaderen van huishoudens blijkt dat ze geen recht op compensatie hebben, kan dit de betrouwbaarheid van de overheid schaden.

Deel van de doelgroep wordt niet bereikt

Zoals bij het vorige alternatief is ook hier de kans klein dat het deel van de doelgroep dat niet op de lijst staat zich zelf zal melden bij de gemeente.

Beeld uitvoerbaarheid alternatief 1b

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 1b uitvoerbaar is:

4.4. Alternatief 1c – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): ambtshalve in jaar lijst

Risico van dubbel werk en dubbele compensatie

Ondanks het feit dat alternatief 1c zuiverder en accurater is dan de andere alternatieven zien gemeenten een risico van dubbel werk en dubbele compensatie. Huishoudens die in de actualiteit tot de doelgroep behoren, maar in jaar T-2 nog niet, kunnen zich melden bij de gemeente. De gemeente moet dan de situatie van dit huishouden onderzoeken en, na de check of men tot de doelgroep behoort, berekenen op hoeveel compensatie het huishouden recht heeft. Deze compensatie wordt dan via de individuele bijzondere bijstand uitgekeerd. Dit levert gemeenten extra werk op. Bovendien ontvangen deze huishoudens twee jaar later op basis van de lijst nogmaals een compensatie in de vorm van de vaste tegemoetkoming. Dit risico op dubbel werk voor gemeenten en op dubbele compensatie voor huishoudens is voor gemeenten een duidelijk nadeel van dit alternatief.

Compensatie twee jaar achteraf is niet uitlegbaar

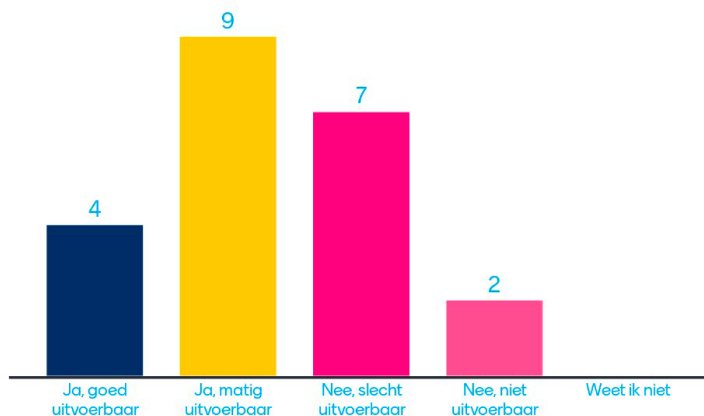
Daarnaast krijgen de alleenverdieners in dit alternatief op een later moment pas compensatie waardoor ze mogelijk langer onder het bestaansminimum leven. Dit is voor gemeenten moeilijk uitlegbaar.

Suggestie om zelfmelders ook de vaste tegemoetkoming te geven

Vanuit gemeenten kwam de suggestie dat het deel van de doelgroep dat zichzelf meldt in de actualiteit ook de vaste tegemoetkoming uitgekeerd kan krijgen, in plaats van eerst de individuele bijzondere bijstand. Dat voorkomt het risico op ongelijkheid, waarbij zelfmelders en mensen op de lijst een verschillend bedrag aan compensatie ontvangen. Als voor alternatief 1c gekozen wordt, dan is dit een aanbeveling om mee te nemen bij de verdere uitwerking. In gesprekken heeft het ministerie van SZW aangegeven dat ze deze aanbeveling reeds aan hun juristen hebben voorgelegd en dat dit juridisch gezien een mogelijkheid is.

Beeld uitvoerbaarheid alternatief 1c

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 1c uitvoerbaar is:

De bezwaren bij dit alternatief zitten voor gemeenten deels op extra werkzaamheden, maar vooral op de uitlegbaarheid van de compensatie achteraf en het risico op dubbele compensatie.

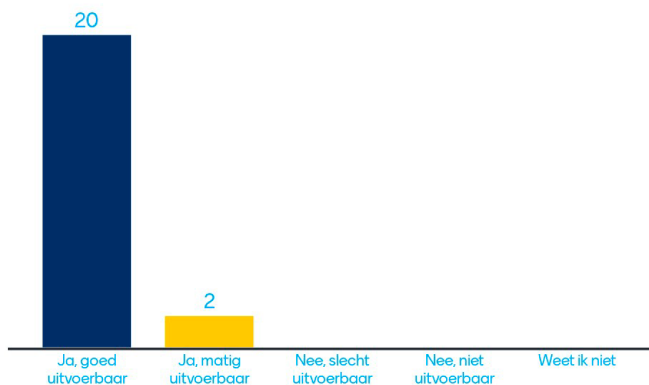
4.5. Alternatief 1d – Doorgaan met wetsvoorstel (vast bedrag): zonder lijst (alleen aanvragen)

Goed uitvoerbaar, maar onvoorspelbaar en niet effectief

Gemeenten geven aan dat dit alternatief goed uitvoerbaar is. Dit vraagt het minste van de uitvoering. Het risico is wel dat het doel van de regeling niet bereikt wordt met dit alternatief. Afhankelijk van hoe er gecommuniceerd gaat worden richting inwoners komen er veel of weinig mensen zichzelf melden. Dat maakt dit alternatief onvoorspelbaar. Het risico is dat weinig inwoners zichzelf komen melden waardoor ze onder het bestaansminimum blijven leven en niet de compensatie krijgen waar ze recht op hebben.

Beeld uitvoerbaarheid alternatief 1d

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 1d uitvoerbaar is:

Hoewel dit alternatief hoog scoort op uitvoerbaarheid, zijn er grote bezwaren vanuit gemeenten wat betreft de effectiviteit van het alternatief.

4.6. Alternatief 2 – Doorgaan met huidige compensatie (berekening)

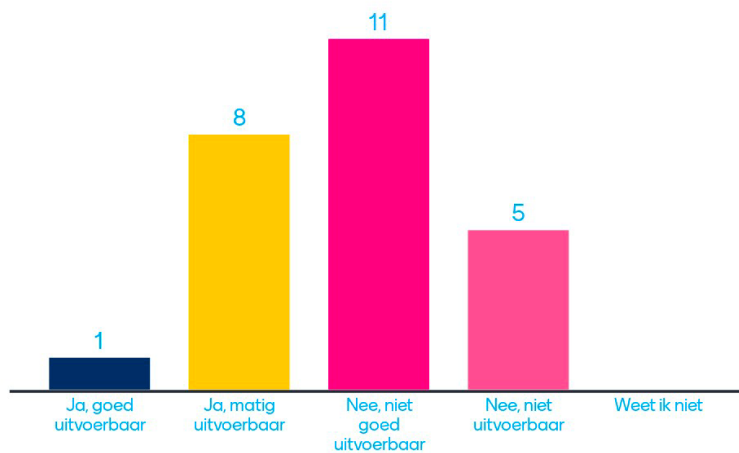
Berekening op maat is arbeidsintensief en brengt risico op verschillen tussen gemeenten met zich mee

Gemeenten geven aan dat alternatief 2 erg arbeidsintensief is in vergelijking met de andere alternatieven. Het maken van de berekening op maat, zoals dat nu ook gebeurt in het huidige

handelingsperspectief, kost gemiddeld zo'n 1 tot 3 uur per casus, zo is de inschatting van de deelnemende gemeenten aan de analysesessie. Bovendien is het maken van de berekening complex en vraagt dit specifieke expertise. Hierdoor is het risico ook dat de berekening door verschillende (medewerkers van) gemeenten op een verschillende wijze gemaakt wordt. Gemeenten geven om die reden de voorkeur aan een vaste tegemoetkoming.

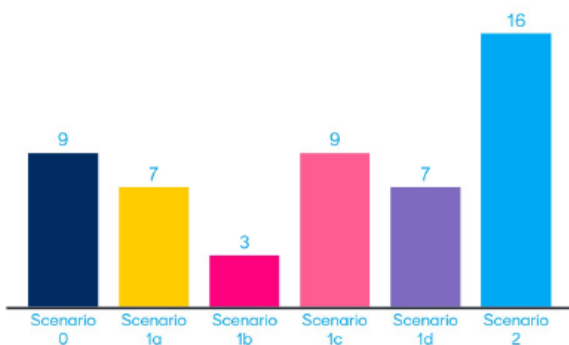
Beeld uitvoerbaarheid alternatief 2

Tijdens de analysesessie gaven de deelnemende gemeenten het volgende antwoord op de vraag of alternatief 2 uitvoerbaar is:

4.7. Voorkeursalternatief op basis van uitvoerbaarheid

Tijdens de analysesessie is aan de deelnemende gemeenten gevraagd of er één of meerdere alternatieven waren die voor hen afvielen op grond van de uitvoerbaarheid. Zij konden hierbij dus meerdere alternatieven kiezen. Dit leverde het volgende beeld op:

Vervolgens is ook aan gemeenten gevraagd welk scenario voor hen het voorkeursalternatief was. Zij konden hierbij slechts één alternatief selecteren. Dit leverde het volgende beeld op:

Op basis van beide vragen kan geconcludeerd worden dat de deelnemende gemeenten aan de analysesessie een duidelijke voorkeur hebben uitgesproken voor alternatief 1b: doorgaan met het wetsvoorstel (vast bedrag) op basis van proactieve benadering in de actualiteit. Deze voorkeur kwam bij alle gemeenten, ongeacht grootte, even sterk naar voren.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk zijn de conclusies weergegeven door middel van de beantwoording van de onderzoeksvragen.

5.1. Wat wijzigt er in de werkwijze van de gemeente door tijdelijke overbruggingsregeling?

Met de tijdelijke overbruggingsregeling moeten gemeenten de doelgroep van alleenverdieners die in hun gemeente woont, compenseren. Voor deze compensatie kunnen zij gebruikmaken van een landelijke lijst met BSN's die jaarlijks verstrekt wordt.

Het is voor gemeenten onduidelijk waarom de regeling als 'kan-bepaling' geformuleerd is en of dit betekent dat zij nog eigen beleidsruimte hebben ten aanzien van de uitvoering van de regeling.

De landelijke lijst blijkt minder accuraat te zijn dan aanvankelijk gedacht. Voor de analyse van de aanpak van de alleenverdienersproblematiek is het mede daarom belangrijk de doelgroep op te splitsen in verschillende subgroepen. Dit kan op twee manieren gebeuren:

- Op basis van bekendheid bij de gemeente:
 - Een deel van de doelgroep is **reeds bekend** bij de gemeente, omdat zij gebruikmaken van gemeentelijke regelingen of voorzieningen. De gemeente heeft reeds gegevens van deze inwoners.
 - Een deel van de doelgroep is **nog niet bekend** bij de gemeente, omdat zij nog geen gebruikmaken van gemeentelijke regelingen of voorzieningen. De gemeente moet de benodigde gegevens van deze inwoners ontvangen van andere partijen (bijvoorbeeld via de landelijke lijst) of opvragen bij de inwoners zelf.
- Op basis van de accuraatheid van de landelijke lijst. De landelijke lijst bevat in principe de volledige doelgroep, maar door verschuivingen binnen de doelgroep en het feit dat de lijst gebaseerd is op gegevens uit het jaar T-2, is de lijst niet volledig accuraat in de actualiteit:
 - Huishoudens die **terecht op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 tot de doelgroep en behoren in de actualiteit nog steeds tot de doelgroep.
 - Huishoudens die **onterecht op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 tot de doelgroep, maar in de actualiteit niet meer. Zij hebben in de actualiteit dus geen recht op compensatie.
 - Huishoudens die **onterecht niet op de lijst** staan: zij behoorden in T-2 niet tot de doelgroep, maar in de actualiteit wel. Zij hebben in de actualiteit dus wel recht op

compensatie. Deze groep moet op een andere wijze geïdentificeerd worden of zij moeten zich zelf melden bij de gemeente.

Vanwege de mindere accuraatheid van de lijst, heeft SZW enkele alternatieve werkwijzen beschreven voor de uitvoering van fase 2 van de aanpak Alleenverdienersproblematiek. Deze scenario's zijn in deze uitvoeringstoets aanvullend nog op hoofdlijnen onderzocht op uitvoerbaarheid:

- Alternatief 0 – Alleen aanvragen: mensen die zich melden bij de gemeente, worden gecompenseerd op basis van een berekening op maat, vanuit de individuele bijzondere bijstand.
- Alternatief 1a – Vast bedrag, ambtshalve in actualiteit: gemeenten verstrekken de doelgroep die op de lijst staat ambtshalve de vaste tegemoetkoming, op basis van de lijst T-2. Huishoudens die tot de doelgroep behoren, maar niet op de lijst staan, kunnen zich melden bij de gemeente.
- Alternatief 1b – Vast bedrag, proactief benaderen in actualiteit: gemeenten benaderen de doelgroep die op de lijst staat proactief en compenseren hen met de vaste tegemoetkoming, op basis van de lijst T-2. Huishoudens die tot de doelgroep behoren, maar niet op de lijst staan, kunnen zich melden bij de gemeente.
- Alternatief 1c – Vast bedrag, ambtshalve in jaar lijst: gemeenten verstrekken de doelgroep die op de lijst staat ambtshalve de vaste tegemoetkoming, op basis van de lijst T (dus compensatie achteraf). Huishoudens die niet op de lijst staan, maar in de actualiteit wel tot de doelgroep behoren, kunnen zich melden bij de gemeente.
- Alternatief 1d – Vast bedrag, alleen aanvragen: mensen die zich melden bij de gemeente, worden gecompenseerd op basis van de vaste tegemoetkoming.
- Alternatief 2 – Doorgaan met huidige compensatie (berekening): gemeenten benaderen de doelgroep die op de lijst staat proactief en compenseren hen met een berekening op maat, op basis van de lijst T-2. Huishoudens die tot de doelgroep behoren, maar niet op de lijst staan, kunnen zich melden bij de gemeente.

Alternatieven waarbij de uitvoering (deels) bij andere partijen ligt, zijn in deze uitvoeringstoets niet onderzocht.

5.2. Wat betekenen deze veranderingen voor de gemeentelijk organisatie?

De impact van de tijdelijke overbruggingsregeling verschilt, afhankelijk van de omvang van de verschillende subgroepen binnen de doelgroep. Deze zijn daarom afzonderlijk in beeld gebracht.

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep ‘terecht op de lijst’

Bij de doelgroep die terecht op de lijst staat, kan de gemeente overgaan tot het uitbetalen van de vaste tegemoetkoming. Hierbij gelden enkele belangrijke aandachtspunten:

- Een lijst met alleen BSN's is voor gemeenten onvoldoende om direct over te gaan tot het uitbetalen van de vaste tegemoetkoming. Gemeenten hebben NAW-gegevens en een IBAN nodig. Bij huishoudens die reeds bekend zijn bij de gemeente, beschikt de gemeente in principe over deze gegevens. Bij huishoudens die nog niet bekend zijn bij de gemeente, moeten deze gegevens apart opgevraagd worden. Bovendien moet bij deze voor de gemeente onbekende groep de identiteit vastgesteld worden, voordat overgegaan kan worden tot uitbetaling. Dit is erg arbeidsintensief. Als de lijst ook NAW-gegevens en IBAN's bevat, dan is dit zeer bevorderlijk voor de uitvoerbaarheid.
- Gemeenten moeten een check op actualiteit doen (bijvoorbeeld of iemand inmiddels is verhuisd of overleden). Voor gemeenten is van belang dat deze check geautomatiseerd kan plaatsvinden. Daarvoor zijn afspraken nodig over de wijze van aanlevering van de lijst (het format).

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep ‘onterecht op de lijst’

Bij de doelgroep die onterecht op de lijst staat, hangen de uitvoeringsconsequenties af van de wijze van verstrekken:

- Bij **proactieve benadering** moeten gemeenten een check uitvoeren of iemand daadwerkelijk tot de doelgroep behoort. Voor de doelgroep die reeds bij de gemeente bekend is, zal de check eenvoudiger uitgevoerd kunnen worden. Hier zijn de benodigde gegevens waarschijnlijk al bekend bij de gemeente. Bij de doelgroep die nog niet bekend is bij de gemeente, zal dit arbeidsintensiever zijn. Hier moeten de benodigde gegevens opgevraagd worden. Voor gemeenten is nog onduidelijk hoe arbeidsintensief zo'n check is. Om deze check zo uniform en efficiënt mogelijk te kunnen uitvoeren, is een landelijke checklist nodig. De doelgroep 'onterecht op de lijst' wordt hiermee geïdentificeerd en ontvangt geen vaste tegemoetkoming. Voor gemeenten is van belang dat zij wel gecompenseerd worden voor de benodigde inzet voor de check of huishoudens nog tot de doelgroep behoren, ook wanneer dit ertoe leidt dat huishoudens geen tegemoetkoming ontvangen.
- Bij **ambtshalve verstrekking** voeren gemeenten geen check uit, maar gaan zij direct over tot het uitkeren van de vaste tegemoetkoming (voor zover de gemeente beschikt over de NAW-gegevens en IBAN, zie hierboven). De uitvoeringsconsequenties zijn hierbij dus kleiner dan bij proactieve benadering. Wel is het gevolg dat deze groep onterecht de vaste tegemoetkoming ontvangt. Als het hierbij gaat om een relatief grote groep, dan geven gemeenten aan dat zij dit

moeilijk uitlegbaar vinden en vrezen dat het ten koste gaat van de betrouwbaarheid van de overheid. Dit kan ook voor gemeenten leiden tot extra vragen van inwoners.

Uitvoerbaarheid ten aanzien van de doelgroep 'onterecht niet op de lijst'

Bij de doelgroep die onterecht niet op de lijst staat, zien gemeenten enkele aandachtspunten en vragen ten aanzien van de uitvoerbaarheid:

- Deze huishoudens kunnen zich zelf melden bij de gemeente, wanneer zij vermoeden dat zij recht hebben op de vaste tegemoetkoming. Gemeenten verwachten (mede op basis van ervaringen met het huidige handelingsperspectief) dat huishoudens dit in de meeste gevallen niet zullen doen. Door de complexiteit van de problematiek weten mensen vaak niet dat zij (potentieel) tot de doelgroep behoren. Dit vraagt dus om zorgvuldige communicatie om deze doelgroep te bereiken.
- Gemeenten zien anderzijds als risico dat, wanneer de communicatie over de regeling onvoldoende specifiek of begrijpelijk is, zich huishoudens gaan melden die niet tot de doelgroep behoren. Dit betekent potentieel veel extra werk voor gemeenten (bij al deze huishoudens moeten gemeenten checken of zij tot de doelgroep behoren) en teleurstelling bij huishoudens wanneer zij toch niet tot de doelgroep blijken te behoren.
- Gemeenten kunnen huishoudens die niet op de lijst staan, maar wel tot de doelgroep behoren, deels zelf identificeren. Dit betreft alleen de huishoudens die reeds bij de gemeente bekend zijn. Gemeenten die momenteel volgens het huidige handelingsperspectief werken, hebben vaak al een eigen lijst gemaakt op basis van een query uit de eigen applicatie. Dit kunnen gemeenten ook in fase 2 blijven doen, om op die manier een bredere doelgroep in beeld te krijgen. Dit brengt wel extra handelingen met zich mee. Bovendien wordt hiermee de doelgroep bereikt die nog niet bij de gemeente bekend is.
- De uitvoeringsconsequenties van deze doelgroep hangen sterk af van de accuraatheid van de lijst. Hoe minder accuraat de lijst is, des te groter is de potentiële groep van zelfmelders (terecht of onterecht). Bij deze groep moeten gemeenten een check uitvoeren of men tot de doelgroep behoort, wat potentieel veel tijd en capaciteit kost. Een checklist kan helpen om dit proces zo uniform en efficiënt mogelijk in te richten.

Overige aandachtspunten

Gemeenten geven nog enkele algemene aandachtspunten mee:

- Het is belangrijk dat de vaste tegemoetkoming ruim is. Huishoudens die van mening zijn dat de vaste tegemoetkoming voor hen onvoldoende is, kunnen zich melden bij de gemeente. De gemeente moet dan een berekening op maat maken om, indien nodig, een aanvullende

compensatie uit te betalen. Omdat huishoudens vaak niet goed kunnen inschatten op hoeveel compensatie zij recht hebben, is het risico bij een lager bedrag aan vaste tegemoetkoming, dat veel huishoudens zich 'voor de zekerheid' gaan melden bij de gemeente. Dit levert gemeenten potentieel veel extra werk op.

Alternatieven voor uitvoering fase 2

In een aanvullende analysesessie zijn de alternatieve werkwijzen voor fase 2, zoals deze door SZW zijn meegegeven, op hoofdlijnen getoetst. Dit levert het volgende beeld op:

- Alternatief 0 en 1d, waarbij alleen mensen die zelf een aanvraag doen gecompenseerd worden, zijn goed uitvoerbaar. De verwachting is echter dat met deze alternatieven slechts een zeer klein deel van de doelgroep bereikt wordt, omdat mensen zich zelf niet snel zullen melden.
- Alternatief 1a, waarbij de vaste tegemoetkoming ambtshalve verstrekt wordt op basis van de lijst T-2, is goed uitvoerbaar. Gemeenten vinden dit wel een onzorgvuldige werkwijze, omdat een deel van de doelgroep (onterecht niet op de lijst) niet bereikt wordt en een ander deel (onterecht op de lijst) onterecht gecompenseerd wordt.
- Alternatief 1b, waarbij de doelgroep op de lijst proactief benaderd wordt, is redelijk goed uitvoerbaar. Randvoorwaarde hierbij is wel dat de check of iemand daadwerkelijk tot de doelgroep behoort, op een duidelijke en eenvoudige wijze uitgevoerd kan worden. Hiervoor is een checklist of minimaal een uitgebreide toelichting in de handreiking nodig.
- Alternatief 1c, waarbij de doelgroep achteraf gecompenseerd wordt over het jaar waarop de lijst gebaseerd is, is redelijk goed uitvoerbaar. Gemeenten vrezen bij dit alternatief wel dubbel werk, omdat mensen zich ook in de actualiteit al kunnen melden en gemeenten hen dan moeten compenseren. Ook bestaat hierbij het risico dat huishoudens dubbel gecompenseerd worden.
- Alternatief 2, waarbij huishoudens gecompenseerd worden op basis van een berekening op maat, is het minst uitvoerbaar. Het maken van de berekening op maat is erg arbeidsintensief.

Alternatieven waarbij de uitvoering niet bij gemeenten ligt, maar bij andere partijen, zijn in deze uitvoeringstoets niet nader onderzocht.

5.3. Is de gemeente voldoende toegerust voor een doeltreffende uitvoering?

De uitvoering van de tijdelijke overbruggingsregeling kost capaciteit van gemeenten. Hoeveel capaciteit is moeilijk te bepalen, omdat dit sterk afhangt van de werkwijze die gekozen wordt. Ook over de accuraatheid van de lijst was lange tijd onduidelijkheid, terwijl deze ook van invloed is op de gevraagde capaciteit van gemeenten.

Naast personele capaciteit vraagt de uitvoering van de tijdelijke overbruggingsregeling ook om specifieke expertise. Ook dit hangt ten dele af van de werkwijze die gekozen wordt. Het bepalen of iemand tot de doelgroep behoort en het berekenen van de compensatie waarop iemand recht heeft, zijn twee zaken waarvoor specifieke expertise vereist is.

Of gemeenten voldoende toegerust zijn voor een doeltreffende uitvoering hangt dus ten dele af van de keuzes ten aanzien van de uiteindelijke werkwijze en de ondersteuning bij de uitvoering (bijvoorbeeld een checklist op basis waarvan gemeenten eenvoudig kunnen bepalen of iemand tot de doelgroep behoort). Verder is voor gemeenten nog onduidelijk wat zij moeten doen als iemand die op de landelijke lijst staat inmiddels verhuisd is naar een andere gemeente. Moeten zij dit bijvoorbeeld melden bij de nieuwe woongemeente of bij SZW? Hierover is duidelijkheid gewenst.

Verder hebben gemeenten tijdig de lijst nodig om per 1 januari 2025 over te gaan tot het uitkeren van de compensatie. Rekening houdend met de benodigde voorbereidingen en de drukke periode aan het einde van het jaar, hebben gemeenten de lijst uiterlijk op 1 november 2024 nodig.

5.4. Welke kosten en besparingen voor de gemeentelijke uitvoering zijn aan deze tijdelijke overbruggingsregeling verbonden?

De uitvoeringskosten van de tijdelijke overbruggingsregeling hangen af van de werkwijze die uiteindelijk gekozen wordt en de ondersteuning die landelijk georganiseerd wordt voor gemeenten. Door SZW is toegezegd dat gemeenten gecompenseerd worden voor de werkzaamheden die zij moeten verrichten en de compensatiebedragen die zij uitkeren. Gemeenten zien hierbij wel een risico in relatie tot de onzekerheid over het aantal zelfmelders waar zij potentieel mee te maken krijgen. Doordat de lijst minder accuraat blijkt te zijn dan aanvankelijk verwacht, is de potentiële groep zelfmelders (huishoudens die ten onrechte niet op de lijst staan) groot. Of deze mensen zich gaan melden, en ook of zich mensen gaan melden die niet tot de doelgroep behoren, hangt sterk af van de mate waarin en de wijze waarop gecommuniceerd wordt over de tijdelijke overbruggingsregeling.

5.5. Wat zijn de verwachte effecten van de tijdelijke overbruggingsregeling?

Gemeenten zien als gevolg van de beperktere accuraatheid van de lijst twee mogelijke effecten die zullen optreden.

Eenzijds is dit dat een deel van de doelgroep niet bereikt wordt. Het gaat hierbij om de huishoudens die ten onrechte niet op de lijst staan, maar wel tot de doelgroep behoren. Zij kunnen zich melden bij de gemeente, maar de verwachting is dat zij dit slechts zeer beperkt zullen doen. Het gaat om complexe problematiek die moeilijk in algemene zin te communiceren is richting inwoners. Hierdoor weten mensen vaak niet dat zij (potentieel) tot de doelgroep behoren. Het risico is dan ook dat deze groep niet of slechts voor een zeer klein deel bereikt wordt.

Anderzijds is er een groep die onterecht wel op de lijst staat. Zij behoorden in het verleden wel tot de doelgroep, maar op het moment van verstrekken niet meer. Afhankelijk van de gekozen werkwijze kan het zijn dat deze huishoudens ten onrechte een compensatie ontvangen. Gemeenten zien dit als een onwenselijk en moeilijk uitlegbaar effect, zeker in relatie tot de doelgroep die ten onrechte niet bereikt wordt.

5.6. Hoe kunnen veranderingen worden geïmplementeerd en wat zijn de randvoorwaarden en risico's?

Gemeenten vragen aandacht voor de overgang van het huidige handelingsperspectief naar de tijdelijke overbruggingsregeling. Om te voorkomen dat gemeenten binnen korte tijd verschillende werkwijzen moeten gaan implementeren of deze werkwijzen zelfs door elkaar gaan lopen, is snel duidelijkheid nodig over het uitvoeringskader voor gemeenten. Gemeenten zouden bijvoorbeeld graag al eerder met de vaste tegemoetkoming willen gaan werken, omdat dit voor hen beter uitvoerbaar is dan de huidige berekening op maat.

Er is behoefte aan goede implementatieondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van webinars, online (be)spreekuren, een helpdesk en een handreiking. In de handreiking willen gemeenten graag in ieder geval de volgende onderwerpen uitgewerkt zien:

- De werkwijze voor de check of iemand tot de doelgroep behoort (liefst aan de hand van een duidelijke checklist);
- De werkwijze voor het vaststellen van de identiteit van huishoudens op de lijst die nog niet bij de gemeente bekend zijn;
- De werkwijze voor de toepassing van de vermogenstoets conform de werkwijze bij de huur- en zorgtoeslag;
- De werkwijze voor huishoudens waarbij sprake is van werkende medebewoners;
- De werkwijze bij huishoudens die verhuisd zijn naar een andere gemeente;
- Formats voor documenten, zoals brieven, beschikkingen et cetera.

Bijlage A: Gesprekspartners

Aanwezige gemeenten analysesessies

De volgende personen hebben deelgenomen aan (één van) de analysesessies.

Organisatie	Naam
Avres	Eline Vogler
Gemeente Almere	Sonja Roselaar
Gemeente Alphen aan den Rijn	Corina Molenaar
Gemeente Amsterdam	Niels de Loos
Gemeente Beverwijk	Teetje Groot
Gemeente Boekel	Daatje Spruijt
Gemeente Bronckhorst	Youssef Kadi
Gemeente Culemborg	Marlous van Leeuwen, Iris van der Straten
Gemeente De Fryske Marren	Sikko Wierenga
Gemeente Den Haag	Maja Ververs
Gemeente Ede	Daniël Beukhof, Hennie de Graaf, Jeroen van Kempen
Gemeente Emmen	Marcel Kappert
Gemeente Groningen	Simone de Roy van Zuydewijn
Gemeente Heerenveen	Nenna Mandersloot
Gemeente Helmond	Sylvia Conijn
Gemeente Hengelo	Inez Lantink, Roos Hardon

Gemeente Hollands Kroon	Christa Wester
Gemeente Kerkrade	Michelle Sloen
Gemeente Leidschendam-Voorburg	Mirjam van de Bosch
Gemeente Lelystad	Indra Anroedh
Gemeente Leudal	Sandra Jacobs
Gemeente Meierijstad	Eva van Dal, Debby Hagens
Gemeente Midden-Delfland	Jesse Zuidema
Gemeente Midden-Drenthe	Aaltina Oostingh
Gemeente Montferland	Esmeralda Visser
Gemeente Nijmegen	Chantal van Hulzen
Gemeente Nissewaard	Kim Plugge
Gemeente Oldambt	Sherisse Maatita
Gemeente Peel en Maas	Astrid Lenders-Knops
Gemeente Rheden	Dianne Kuijlmán
Gemeente Roermond	Frank Janssen
Gemeente Rotterdam	Vincent Rous
Gemeente Schagen	Caroline Modderman
Gemeente Sittard-Geleen	Nward Zakarjan, Barbara Bastijn, Wendy Pepels, Joyce Hellenbrand, Wendy Stroucken
Gemeente Stads kanaal	Ella Russchen
Gemeente Steenwijkerland	Inge van der Poel, Aafke Walta

Gemeente Súdwest-Fryslân	Marloes Huizinga, Piet Tjerk Dirksma
Gemeente Uithoorn	Petra Bijsterbosch
Gemeente Utrecht	Maaïke Honders, Yasmina Youjil
Gemeente Veendam	Leontine Hansma
Gemeente Venlo	Pim Augustinus
Gemeente Zwartewaterland	Maureen Koliijn
ISD Brabantse Wal	Sacha Gras
Regionale Sociale Dienst Kromme Rijn Heuvelrug	Magda Kamminga
Senzer	Angeline Grootswagers, Jeffrey van Eijken
Uitvoeringsorganisatie BBS	Irma Hilligehekken
Werkplein Hart van West-Brabant	Kees van Ostaijen

Begeleidingscommissie

Het proces van de uitvoeringstoets is begeleid door een begeleidingscommissie die samengesteld is vanuit de volgende organisaties:

Organisatie	Naam
Ministerie van SZW	Joyce van de Schootbrugge, Umut Cosar
Divosa	Kim Kruisdijk
VNG	Jeannette de Ridder, Sepehr Joussefi
VNG Realisatie	Ronald de Zwart, Alex Driesens, Anja van Bourgondiën